

Научна конференция с международно участие

БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК – ИСТОРИЧЕСКИ И СЪВРЕМЕННИ АСПЕКТИ

София, 8 – 10 октомври 2020 г.

Конференцията е организирана от Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ по повод 140 години от рождението на бележития български учен акад. Стефан Младенов и е част от изпълнението на Националната научна програма „Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“, финансирана от Министерството на образованието и науката.

Организационен комитет

Председател:

проф. д-р Лучия Антонова-Василева

Членове:

доц. д-р Илияна Гаравалова

доц. д-р Надежда Костова

гл. ас. д-р Катерина Ушева

гл. ас. д-р Атанаска Атанасова

ас. Михаела Кузмова

ас. Малина Стойчева

Програмен комитет

Председател:

доц. д-р Христина Дейкова

Членове:

проф. д-р Светла Коева

проф. д-р Лучия Антонова-Василева

проф. д-р Диана Благоева

проф. д-р Сия Колковска

доц. д-р Татяна Александрова

доц. д-р Цветелина Георгиева

доц. д-р Ана Кочева

РЕЗЮМЕТА НА ДОКЛАДИТЕ

АКАД. СТЕФАН МЛАДЕНОВ – НАУЧНО ДЕЛО

И ПРИНОСИ В ЕЗИКОЗНАНИЕТО

Лилия Крумова-Цветкова. Стефан Младенов – живот отдаден на науката (1880 – 1963)

Резюме: Докладът е посветен на жизнения път и творческото дело на видния учен акад. Стефан Младенов. Очертани са приносите му в областта на общото и сравнителното славянско и индоевропейско езикознание, историята на българския език, българската диалектология и лексикография.

Елена Джунова. Академик Стефан Младенов и ролята на науката в управлението на държавата

Резюме: Академик Стефан Младенов не е писал директно за ролята на науката в управлението на държавата. И да търсим, няма да намерим негови разработки по темата. Това не е била негова задача. Не е задача и пред езиковедската наука. Има други области на науката, които трябва да работят по тази тема. Неговата задача, която сам си е поставил, е да бъде полезен със своите знания и способности на страната си, която безпределно обича. Работейки през целия си живот за каузата науката да бъде обективна и безпристрастна, в полза на световното научно познание, той доказва истините за историята на българския език, очертава с точност границите на българския език. Акад. Ст. Младенов приема доводите на групата „родолюбиви българи“ за създаването на ВВТ (Върховно всебългарско тяло), което е призвано, на базата на доказаните научни истини, да осигурява аргументите за уметелното управление на държавата, вярва, че ролята на науката е водеща в управлението на всяка държава, която иска да бъде силна.

Ангел Г. Ангелов. За някои по-малко известни публикации на акад. Стефан Младенов

Резюме. Докладът се спира върху текстове от Стефан Младенов, публикувани в периодичния печат или в отделни брошури, които разкриват неговия широк светоглед и обширните му познания в различни области на науката. Тези текстове показват и гражданската позиция на учения, възгледите му за живота и стремежа му за познание на истината. Защото, както пише проф. К. Гълъбов през 1928 г., той е „Един от тия малцина, които градят безшумно, при лишения и трудности, културата на нашия народ“. Особен интерес представляват брошурите „Език и култура“, „Християнство, наука и комунизъм“, „Съвременният български книжовен език и народните ни говори“.

Руска Станчева. „Как не бива да се говори и пише български“ – 100 г. по-късно през фокуса на езиковите нагласи

Резюме: В доклада се изследва съдържанието на езиковите бележки в рубриката на сп. „Родна реч“ (1927 – 1943) „Как не бива да се говори и пише български“, чийто основен автор е Ст. Младенов. Целта е чрез метода на контент анализа да се характеризират

индивидуалните и груповите езикови нагласи, отразени в езиковите бележки. Чрез предлагането на калки като заместници на широко разпространени интернационализми в писмената книжовна практика Ст. Младенов се стреми да стимулира нагласите езикова лоялност и гордост и да балансира ясно изразената нагласа желание за участие в езиковата общност в периода между двете световни войни. Изтъква се позитивното влияние на калкирането във връзка с: а) разгръщането на интелектуализацията на книжовния ни език и б) утвърждаването на разграничаващата му символна функция.

Милен Томов. Фонетиката в Граматика на българския език от Ст. Младенов и Ст. Попвасилев (1939 г.)

Резюме: В доклада се разглежда фонетичното описание на българския език в Граматика на българския език от Ст. Младенов и Ст. Попвасилев (1939 г.). Очертава се подходът и методологията на лингвистичното описание на звуковата страна на българския език в съпоставка с другите излезли през периода граматика, както и възгледите на Ст. Младенов относно фонетичните езикови явления като цяло в контекста на състоянието на българското езикознание през разглеждания исторически период.

Цветелина Георгиева. Съществителните имена с наставки в „Граматика на българския език“ на акад. Стефан Младенов

Резюме: Характерна особеност в „Граматика на българския език“ на акад. Стефан Младенов е сравнително-историческият подход при представяне на суфиксалните съществителни имена. Според езиковеда словообразуването е процес, при който от произвеждащите единици – морфеми (корени) или думи – с помощта на наставки се създават езикови единици със статус на лексеми. Принос за нашето словообразуване е пълното представяне на продуктивните и непродуктивните суфикси в българския език.

Татяна Александрова. „Етимологически и правописен речник на българския книжовен език“ и възгледите на Стефан Младенов за правописното устройство на българския език

Резюме: Представят се възгледите на Стефан Младенов за правописното устройство на българския език, залегнали и в концепцията на „Етимологически и правописен речник на българския книжовен език“. Те се разглеждат в рамката на цялостния му подход към книжовния език, формиран под влияние на сравнително-историческия метод. Изследвани са лексикографските похвати, чрез които се реализират вижданията на автора по конкретни правописни въпроси. Изтъква се значението на умерения подход в прилагането на двата основни правописни принципа – етимологичния и фонетичния.

Надежда Костова. За азбучно-гнездовия принцип и представянето на глаголите в „Български тълковен речник с оглед към народните говори“ на Стефан Младенов

Резюме: В статията се разглежда въпросът по какъв начин възприетият азбучно-гнездови принцип на представяне на лексемите определя мястото на глаголите в *Българския тълковен речник* на Стефан Младенов. Наблюденията показват, че някои глаголи са

заглавки на речникови статии, а други са дадени като производни на съществителни или други глаголи. При нашето изследване стигаме до извода, че думите са подредени главно по азбучен ред, който само на места позволява азбучно-гнездово подреждане, а другаде е осъществено формално обединяване на думи с еднакво начало.

Диана Благоева. Начини за семантизация на лексиката в непубликувания втори том на „Български тълковен речник“ от Стефан Младенов

Резюме: В доклада се разглеждат основните начини за представяне на значенията на думите в останалия неиздаден втори том на „Български тълковен речник“ от Стефан Младенов. Освен традиционните за тълковен речник начини за семантизация: тълкуване, синонимна дефиниция, структурна дефиниция, в тома са приложени и някои нетипични практики, характерни за други речникови жанрове: привеждане на чуждоезиково съответствие, енциклопедично описание, експликация чрез илюстративен материал и др. Този нестандартен подход е една от особеностите, които правят речника на Стефан Младенов уникален в нашата лексикография.

Сия Колковска. Представяне на системните отношения в „Български тълковен речник (с оглед към народните говори)“

Резюме: В доклада се разглежда представянето на синонимите и антонимите на заглавните думи в „Българския тълковен речник (с оглед към народните говори)“, чиито автори са изтъкнати български езиковеди, сред които акад. Ст. Младенов и А.-Т. Балан. Посочват се особеностите в отразяването на системните отношения в Речника. Разкриват се някои оригинални черти, които придават уникален характер на това лексикографско издание.

Ванина Сумрова. Феминативите в „Български тълковен речник с оглед към народните говори“ на Стефан Младенов

Докладът разглежда лексикографското представяне на феминативите в *Български тълковен речник с оглед към народните говори* (т. 1, А – К (1951) и т. 2, Л – Р (неиздаден), дело най-вече на акад. Ст. Младенов. Феминативите са сред единиците, които обогатяват словника на речника в сравнение със словниците на предходни лексикографски трудове. Това произтича, от една страна, от спецификата на речника, изграден на азбучно-гнездовия принцип на представяне на лексемите, а от друга, е резултат от стремежа към изчерпателно отразяване на феминативите, дори към тяхното словопроизводство.

Атанаска Атанасова. Многопредставъчните глаголи в „Български тълковен речник“ на Стефан Младенов

Резюме: В работата се разглеждат многопредставъчните глаголи в „Български тълковен речник“ на Стефан Младенов. Проследява се представянето представките и на производните глаголи с две и повече „предложни наставки“ (БТР/ВТР: 14). Специално внимание се обръща на комбинаториката между представките в състава на многопредставъчните глаголи, включени в речника.

Михаела Кузмова. Наблюдения върху лексикографската разработка на фразеологичния материал в „Речник на българския език“ от Найден Геров и „Български тълковен речник с оглед към народните говори“ от Стефан Младенов

Резюме: Докладът разглежда в сравнителен план някои аспекти от представянето на фразеологичния материал (в широк смисъл, т.е. не само на изразите, определяни днес като същински фразеологични единици, но и на останалите типове устойчиви съчетания) в „Речник на българския език“ от Найден Геров и „Български тълковен речник с оглед към народните говори“. Вниманието се отделя по-конкретно на мястото на фразеологичния материал в макро- и микроструктурата на двата речника, на диференцирането му и начините за неговото открояване, както и на някои от параметрите на лексикографското описание при отделните типове изрази.

Кристияна Симеонова. За някои специфики при лексикографското представяне на терминологична лексика в трудовете на академик Стефан Младенов

Резюме: Докладът насочва вниманието към една много важна област от широките и многостранни научни интереси на акад. Ст. Младенов – областта на речниковото дело. Няма да е пресилено, ако кажем, че акад. Ст. Младенов е един от създателите на съвременната българска научна лексикография. В речниците, издадени с негово участие, е представена и терминологична лексика. Тя включва не само термини, но и всички езикови единици, които са произведени от тях и имат смислова връзка с тях. Акад. Младенов тълкува тази лексика с научна обективност, достоверност и прецизност, като посочва не всички белези и характеристики на научните понятия, а само най-типичните от тях.

ИЗСЛЕДВАНИЯ ПО ЕЗИКОЗНАНИЕ

ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

Марияна Цибранска-Костова. Ръкопис ЦИАИ 1160 от XIV в. и българското монашество

Резюме: Статията доказва голямото значение на най-ранния каноничен сборник от XIV век, запазен в България, за историята на византийското канонично право и неговата рецепция във Второто българско царство. В първата част на статията се коментират езикови формули – фраземи, сентенции, паремии, типични за монашеската среда. Във втората се излага хипотеза за възможна локализация на ЦИАИ 1160 въз основа на текстови и езикови факти.

Елка Мирчева. Наемният труд в средновековното българско общество през погледа на езика – НАПЪ, НАПЪТЪ / НАПЪТА, НАПЪТА, НАБЪДА

Резюме. Докладът разглежда няколко думи за назоваването на „наемен работник“ и „възнаграждение за наемен труд“ в старата славянска книжнина (НАПЪ, НАПЪТЪ /

НАПЪТА, НАПЪТА, НАВЪДА). Въпреки че са от домашен славянски произход, те не са оставили следи в славянските езици. Авторът взема отношение и по някои въпроси, свързани с опита за етимология на тези лексеми.

Татяна Илиева. Обща генетична характеристика на думите от тематичната група „Облекло“, документириани в средновековни славянски текстове

Резюме: В доклада се разглеждат според произхода им думите от тематичното обединение „Облекло“, документириани в средновековните писмени паметници. Във връзка с работата по темата бяха извлечени от основните палеославистични лексикографски трудове лексикалните единици, отнасящи се смислово към посочената предметна област. В резултат на анализа се установяват два контингента в словния състав на изследваната лексико-семантична група – изконна лексика (домашна) и лексика от чужд произход (заета). На свой ред в изконната лексика се обособяват праславянски пласт от общославянски думи, съответно наследени от индоевропейския праезик или образувани в епохата на славянското езиково единство, както и собствено старобългарски думи. В заетата лексика се диференцират общославянски заемки и такива, заети след отделянето на старобългарски като отделен език, респективно преди и след писмената му кодификация. От всеки пласт се дават многобройни примери заедно с техните съответствия в другите индоевропейски езици и съществуващите хипотези за тяхната етимология.

Георги Митринов. Фасадният надпис на църквата „Св. Архангел Михаил“ в с. Ловча, Неврокопско (дн. Драмско)

Резюме: В доклада е разгледан фасадният надпис на църквата „Св. Архангел Михаил“ в с. Ловча, Неврокопско (днес Драмско). Видни са следите от преправянето му, след като селището попада в гръцка територия. Вследствие на това оригиналният текст може да се възстанови частично. Надписът е нагледен пример как българските писмени паметници в Беломорието са били преправяни от гръцките власти

ЕТИМОЛОГИЯ

Биляна Михайлова. От блясъка до яростта. Славянските основи *kāz- ‘разрушавам’ и *čez- ‘изчезвам’

Резюме: Докладът разглежда славянските основи *kāz- ‘разрушавам’ (откъдето в български език произлизат наказание, проказа и т.н.) и *čez- ‘изчезвам’ (откъдето в български език произлизат чезна, изчезвам и др.). Праславянските глаголи *kazati, *kaziti и čeznŋti се извеждат от аблаутните варианти *kaz- и *čez-, произхождащи от индоевропейския корен *kwōǵ -, вариант на *kwēk-/ *kwōk- ‘светя, осветлявам’. Това първоначално значение се развива в ‘посочвам, показвам, бележа със знак’. Оттук произлизат значенията ‘казвам’, от една страна и ‘наказвам’, от друга. Физическото наказание води до нарушаване на целостта, до повреждане или пълно унищожение. Каузативните формации със значение ‘унищожавам, разрушавам’ наследяват праслав. *kaziti, а антикаузативните със значение ‘изчезвам’ са засвидетелствани посредством наследниците на прасл. *čeznŋti.

Христина Дейкова. Омонимите в „Българския етимологичен речник“

Резюме: В статията се разглежда представянето на омонимите в „Българския етимологичен речник“, като се изясняват някои принципи, цели и проблеми при тяхното разработване в речника. По-специално внимание е отделено на някои проблеми, свързани с обяснението на семантичния развой при т.нар. несъщински, вторични или неетимологични омоними, възникнали чрез семантична дивергенция, както и с обяснението на т.нар. словообразователни омоними, получени в резултат на различни по време и място словообразователни процеси.

Людвиг Селимски. За произхода, строежа и значението на 16 думи

Резюме: В статията се анализират 16 думи. По 4 се поправя БЕР/BER: 1.1, втрещявам се – не от трещя, а от треска; 1.2, ихтѐ-пихтѐ – от *и хте – не хте ‘ще – не ще’; 1.3, мечàва – от *мет’ава, мекаява ‘виелица’; 1.4, наюва – от тур. uyuva ‘гнездо’; 1.5, убива, не *‘убива’, а ‘самалява се’. Другите 9 са от католишката книжнина: от „Абагар“ с погрешен прочит (2.1–2.2), а 2.3 Ысвелица – не ‘развесели се’, а ‘(хрв.) възвеличава’; 6 от ръкописи: 2.4, Jndi – прочетено като Judi/Юди, а е от тур. imdi ‘и така’; 2.5. kairi – не ‘раздор, кавга’, а тур. следлог ‘освен’; 2.6, conesctisovasc – не от лат. conexio, а от тур. konuşmak; 2.7, calics ‘потир’ – не турско, а латинско; 2.8, ghiüclendissa se – не от gülünmek ‘смеят ми се’, а от güçlenmek ‘ставам по-корав’; 2.9, müsceferе – не от müsaferet ‘сбор на угощение’, а от тур. müşavere ‘консултация’.

Александр К. Шапошников. Опыт реконструкции древнеболгарского языка I – VII вв.

Резюме: В статье излагается предыстория и история обособления, формирования и развития раннеболгарского диалекта позднеславянского языка I – VII вв. н. э. Согласно историческим и предысторическим данным предложена периодизация раннеболгарского праславянского диалекта (1 период 15 – 99 гг., 2 период 100 – 150-е гг.) и древнеболгарского языка (3 период 153 – 440 гг., 4 период 453 – 603 гг., 5 период 603 – 668 гг.) Автор рассматривает эволюцию фонологического, морфологического и лексико-семантического уровней языковой системы раннеболгарского диалекта в тесной связи с локализацией, характером иноязычных потестарных групп и иноязыкового соседства. Приводятся лингвистические и ономастические свидетельства того факта, что уже в Старой Великой Болгарии (Приднепровье, VII в.) древнеболгарская общность пользовалась преимущественно «антским» праслав. диалектом *grādbъ-типа, хотя многие этнические гетерогенные группы сохраняли ещё и свои племенные диалекты в ситуации двуязычия и многоязычия. Этот язык явно выполнял функции престижного языка межэтнического общения, языка общей культуры, уже в Поднепровье, в Северном Причерноморье и в Жглу после исхода из региона сербохорватских (антских) и хорутанских (словѣнских, славянских) племён в 560 – 580-е гг.

Красимира Фучеджиева. За произхода на глагола лапардòсвам ‘бърборя’ (опит за обяснение чрез семантични паралели)

Резюме: Чрез изследване на семантиката на диалектния глагол лапардѹсам, лапардѹсам ‘бърбора’ се демонстрира, че методът на семантичните паралели може да бъде използван успешно за установяване на етимологията на дадена дума с неясен или не съвсем сигурен произход. Повтарящите се връзки между две значения, срещани често при различни, неродствени думи, могат да бъдат убедително доказателство за произхода и значението на думи със затъмнена етимология.

Симеон Стефанов. Няколко названия на охлюва от българската езикова територия (върху названията Охлюв, Сѧляк и Сѧлюк)

Резюме: Докладът представя няколко названия на охлюва от българската езикова територия. Целта е чрез избраните лексеми да се покажат някои от начините, по които са възниквали названията за понятието ‘мекотело, животно, което пълзи много бавно – с черупка Helix, без черупка Limax – на българската езикова територия.

ДИАЛЕКТОЛОГИЯ

Лучия Антонова-Василева. Диалектът на с. Пустец, Преспанско (с оглед на особеностите на рефлексите на задната носова и задната ерова гласна)

Резюме. В доклада се разглеждат съвременните диалектни особености на говор от района на Преспанско – област, която е непосредствено свързана по местоположение със сферата на действие на Охридската книжовна школа през старобългарския период. Прави се съпоставка на данните, експерпирани от автентични теренни записи, с данните за говорите в други близки селища – с. Връбник, Преспанско с Бобошица, Корчанско и др. Правят се наблюдения и съпоставки на специфични особености на диалектите от областта на Солунския, Шуменско-Преславския и Охридско-Преспанския район, които през старобългарския период стават основа на първия писмен славянски език.

Ана Кочева. Български съответници на лексикални кулинарни балканизми

Резюме: Лексикалните балканизми най-общо запазват формата на езика, от който произхождат и близката семантика, която носят. Кулинарните балканизми (най-вече турцизми) в диалектите на българския език споделят съдбата на лексикалните балканизми въобще – ограничават своята употреба или биват заместени с домашни съответници.

Илияна Гаравалова. Съвременната езикова ситуация в областта Средска Жупа, Република Косово

Резюме. Докладът интерпретира проблема за съвременната езикова ситуация в областта Средска Жупа, намираща се на територията на Република Косово. Тук живее добре съхранено поради планинския терен и естествената изолираност на района българско малцинство с произход, водещ назад към годините на разцвет на Първото и Второто българско царство, чийто език представлява особен интерес поради факта, че съчетава архаични черти със съвременни тенденции в развоя на българския език. Изследването се

основава изцяло на нов лингвистичен материал, събран на терен в продължение на седем години по време провеждането на курс по български език, история и литература за кандидат-студентите от областта.

Manuela Nevaci. A linguistic geography analysis on Balkan-Romance Linguistic Convergences in South-Danubian Romanian Dialects

Abstract: This paper proposes to emphasise the linguistic similarities of South-Danubian Romanian dialects (Aromanian, Megleno-Romanian, Istro-Romanian) spoken in Albania, Croatia, R. of North Macedonia, Greece and Romania from the perspective of Romance and Balkan elements. We will take into consideration lexical aspects, from the point of view of linguistic contact with Balkan languages, as well as Romance elements that define these historical dialects of common Romanian. Through the presence of the Aromanian, Megleno-Romanian and Istro-Romanian dialects of Romanian in the Balkans, creating a bridge between România and Balkan, a convergence was attained on the one hand with the Romance languages, and, on the other, with Greek, Albanian North Macedonian as Balkan languages.

ОНОМАСТИКА

Анна Чолева-Димитрова. Старинни местни имена от Царибродско

Резюме: Когато говорим за Западните покрайнини, разбираме областите, населени с етнически българи и останали извън сегашните граници на България. След Ньойския договор от 1919 г. повечето селища в бившата Царибродска околия остават извън страната. Предмет на настоящото изследване ще бъдат местни (местностни и водни) имена или микропоними от 34 населени места, разположени сега в съседна Сърбия, които преди са образували административния район Цариброд, а днес са разпределени между различни сръбски области. По-голямата част от местните имена са взети от писмени източници. Извършеният етимологичен и ономастичен анализ на 3000 микропоними от района на Цариброд може да доведе до следните обобщения: има остатъци от древни именни пластове; езиковите особености на топонимите са характерни за много по-ранен, архаичен етап от развитието на езика. Изследването на произхода и значението на микропонимите от районите на Цариброд и Пирот ме доведе до извода, че местните имена следват характеристиките на съвременните български именни системи (топонимна и антропонимна). По-голямата част от представените тук микропоними имат запазена лексика или антропоними в основата си с точни паралели в българската топонимия, както в съседните райони на изток, така и в по-отдалечени места с древно българско население. Данните от топонимията потвърждават единството на българския език, въпреки всички по-късни влияния и често агресивната политика на асимилация, наложена от съседни държави.

СЪВРЕМЕНЕН БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Малина Стойчева. Колебания при рода на някои съществителни имена

Резюме: Докладът разглежда съществителни имена от българския език, при които се срещат употреби не само в един от родовете, а в два от тях или дори в трите рода. Анализират се причините за това разколебаване и се търси отговор на въпроса при кои случаи те са повече и при кои – по-малко на брой.

Илияна Кунева. Правилата за слято, полуслято и разделно писане в последните три академични правописни речника

Резюме: Правилата за слято, полуслято и разделно писане са претърпели промени във връзка с все по-големия брой нови думи със съставки от чужд произход, чийто правопис трябва да бъде регламентиран. Затова те са едни от най-динамичните през последните десетилетия. Докладът се фокусира върху колебанията в правописа на сложните думи в българския език и начина, по който правилата въздействат върху езиковата практика. Обръща се внимание и на все още нерешени въпроси в кодификацията.

Лора Желева. За правилата за писане на запетаи според правописните речници на БАН от 1983 г. до днес

Резюме: Докладът разглежда правилата за писане на запетаи в трите правописни речника, издания на Института за български език при БАН, от 1983 г. до днес: „Правописен речник на съвременния български книжовен език“ от 1983 г. (второ фототипно издание от 1995 г.), „Нов правописен речник на българския език“ от 2002 г. и „Официален правописен речник на българския език“ от 2012 г. По-конкретно вниманието се съсредоточава върху промените в тези правила. Пунктуационните правила са обект на засилен обществен интерес, като е разпространено и мнението, че има множество и чести промени в тях. Една от целите на доклада е да се внесе повече яснота именно по този въпрос – има ли много промени в правилата за писане на запетаи в правописните речници на БАН от 1983 г. до днес, съществени ли са те, във всички случаи ли са налице същински промени.

Жанета Златева. Актуални случаи при предаването на собствени имена от чужди езици на български език

Резюме: Настоящият доклад разглежда пунктовете на нормативния комплекс, в които най-често възникват грешки при предаването на собствени имена от чужди езици на български език. Обобщават се причините, които пораждат затруднения в писмената практика. На базата на конкретни случаи на колебание се проследява логиката на вземането на кодификаторско решение за предаването на дадено чуждо име на български език. Особено внимание се обръща на фактора традиция и влиянието му при предаването на чуждите собствени имена на български.

ФРАЗЕОЛОГИЯ

Емилия Недкова. За образната мотивация на български и сръбски фразеологизми с компоненти названия на облекло/аксесоари

Резюме: В доклада се анализират в съпоставителен план с оглед на образното им основание български и сръбски фразеологизми с образни компоненти названия на облекло/аксесоари. Те са интересни, тъй като, от една страна, обхващат значителен пласт в българския и в сръбския език с разнообразна семантика, а от друга – насочват към характерни черти на фолклорната битова култура на двата етноса.

Диана Благоева, Войчех Сосновски, Роман Тимошук. Нова фразеология в българския, полския и украинския език

Резюме: През последните десетилетия протича засилено попълване и обогатяване на фразеологичния фонд на славянските езици, което е една от проявите на съвременната езикова динамика. В доклада се разглеждат фразеологичните нововъведения на български, полски и украински език. Обръща се специално внимание на тенденциите в развитието на фразеологията и източниците за обогатяване на фразеологията в трите езика.

Наталія Хороз, Ольга Сорока. Фразеологія української мови „епохи“ коронавірусу

Резюме. Стаття присвячена вивченню загальновідомих українських фразеологізмів, які завдяки застосуванню до них різних трансформацій, ситуативно почали позначати явища, поняття, події тощо, пов'язані із пандемією COVID-19. Детально досліджено механізми застосування фразеологічних трансформацій, їх вплив на семантику фразеологізмів та тематичні особливості okazіональних фразеологізмів. Виявлено, що українські фразеологізми трансформовано внаслідок субституції їх компонентів okazіональними словами та словосполученнями, поширення ФО okazіональними словами та фрагментами, співвідносними з темою коронавірусу, а також внаслідок застосування прийому фразеологічної алюзії. Трансформаційні прийоми вплинули на семантику фразеологізмів таким чином: в деяких фразеологізмів з узагальнено-метафоричним змістом денотативне значення конкретизуватися, в деяких набуло додаткових смислових сем, в інших – буквализувалося або набуло нової метафоричності; фразеологізми з прямим значенням їх складових і в okazіональному їх варіанті реалізують прямі значення; конотативне значення трансформованих ФО, незалежно від семантичного зв'язку між компонентами, завжди посилюється, актуалізуються оцінно-емоційні та експресивні семи. Тематично аналізовані фразеологізми поділено на три групи: ФО, які безпосередньо стосуються захворювання та боротьби з ним, ФО, які характеризують особливості дотримання карантинних умов і карантинної гігієни, та ФО, які позначають вплив карантину на спосіб життя та діяльності громадян під час карантину.

ЛЕКСИКОГРАФИЯ

Jerzy Sierociuk. Leksykografia a językowo-kulturowa wspólnota wsi słowiańskiej

Abstrakt: W artykule uwaga zwrócona jest na konieczność dostosowania działań leksykograficznych do potrzeb komparatystycznych badań językowo-kulturowej wspólnoty wsi słowiańskiej. Nawet niewielkie słowniki przygotowane we współpracy ze środowiskami lokalnymi mogą zawierać dane istotne nie tylko dla historyków języka, także dla prób zgłębiania warstwy wspólnej. W naszym wypadku chodzi o pozyskiwanie danych umożliwiających formułowanie wniosków co do swoistości nie tylko językowej, także kulturowej opisywanej społeczności. Uwaga skoncentrowana jest na potrzebie – ale i konsekwencjach – wypracowania jednorodnych założeń badawczych prowadzących się między innymi do współdziałania w zakresie szkicowania kwestionariuszy będących podstawą terenowej eksploracji materiału słownikowego w różnych rejonach slawistycznych.